

and students cooperation has been proved. The shortcomings in the using of innovative methods of controlling and assessment of students performance have been identified. It has been found out that the introduction of innovative technologies in the educational process is a sign of modern education. Innovative technologies in the foreign language training in higher education cannot replace the teacher, but they can improve and diversify the activity, thereby increasing the level of mastering the foreign language.

The analysis of the latest foreign achievements in higher education concerning the introduction of innovative means of controlling the process and results of learning, and the forms and role of electronic assessment in higher education can be perspective for further research.

Key words: *innovative technologies, control, assessment foreign language for specific purposes, a modular assessment system, a rating assessment system, monitoring, learning portfolio.*

УДК 372.881.111.1:37.02

І. О. Сімкова

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ-ФІЛОЛОГІВ УСНОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ

У статті розглянуто теоретичні основи навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері шляхом дослідження перекладознавчих, психолінгвістичних, методичних, психологічних та лінгвістичних основ розробки методики навчання перекладу. Надано визначення поняття «переклад». Розкрито сутність перекладу як багатогранного процесу й визначено його специфічні особливості. Виділено основні фази процесу перекладу з психолінгвістичної точки зору. Охарактеризовано науково-технічний стиль на основі якого здійснюється навчання перекладу. Розглянуто місце усного перекладу в структурі фахової компетентності перекладача з точки зору знань, навичок і вмінь, якими повинен володіти фахівець.

Ключові слова: *теоретичні основи, майбутні філологи-бакалаври, навчання усного перекладу, науково-технічна сфера.*

Постановка проблеми. Один із самих помітних феноменів нашого часу – потреба в міжнародному спілкуванні, яка значно підвищилася, порівнянню з минулими часами. Розвиток транспорту, засобів інформації та комунікації, підвищення культурного й освітнього рівнів, усвідомлення необхідності взаєморозуміння та співробітництва, пошуки шляхів і засобів рішення глобальних проблем сучасності – усього цього можна досягнути лише об'єднавши міжнародні зусилля. Без сумніву, вищезгадані фактори є могутнім стимулом для розвитку перекладацької діяльності. Узагалі, сучасний світ такий, яким він є сьогодні, і таким яким, згідно з різними прогнозами, він стане до 2020-гу року, дає можливість бачити, яке величезне місце займає переклад у науковому, політичному й культурному житті кожної країни, та світу в цілому, та говорити про **актуальність** створення методики навчання перекладу.

Аналіз актуальних досліджень. Передумовами для створення методики навчання перекладу бути праці вітчизняних і зарубіжних перекладознавців (В. І. Карабана (2004); В. Н. Комісарова (2004); І. В. Корунця (2004); Я. І. Рецкера (1988); А. В. Федорова (2002); І. І. Халєєвої (1989); А. Ф. Ширяєва (1979); D. Gile (2009); A. Neubert (2000); P. Newmark (1998); A. Pym (2005); K. Reiss (1996); D. Robinson (2007); Ch. Schaffner (2001); M. Snell-Hornby (1992); S. Tirkkonen-Condit (2004); W. Wilss (2001)), психолінгвістів (R. Jakobson (2000); W. Lörscher (2005)) та фахівців з методики навчання (Н. М. Гавриленко (2008); Т. В. Ганічевої (2008); А. Д. Швейцера (1988); Л. К. Латишева (2001); Р. К. Міньяр-Белоручева (1996); А. С. Ольховської (2012); Т. Д. Пасічник (2011); Л. М. Черноватого (2013)).

Мета статті – розглянути теоретичні основи навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері шляхом дослідження перекладознавчих, психолінгвістичних, методичних, психологічних і лінгвістичних основ розробки методики навчання перекладу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані теоретичні методи, наприклад, критичний аналіз наукової літератури з перекладознавства, методики навчання перекладу, психології, психолінгвістики й лінгвістики стосовно досліджуваного питання.

Виклад основного матеріалу. Спочатку нам вбачається доцільним проаналізувати процес перекладу та його результати з наукового погляду, розкрити сутність перекладу як багатогранного процесу, визначити специфічні особливості, що виділяють його серед інших видів мовленнєвої діяльності. Оскільки, особливості різних видів перекладу тісно пов'язані із взаємодією видів мовленнєвої діяльності у процесі перекладу.

Усі види усного перекладу тісно пов'язані з такими поняттями, як «діяльність», «потреба», «мотив», «ціль» та «дія». Такі психологи як Л. С. Виготський, О. О. Леонтьєв, І. О. Зимня трактують діяльність як систему цілеспрямованих дій [1; 3].

Будь-яка діяльність народжується з потреби, яка спрямована на визначений предмет, і називається мотивом [2, 6]. Під метою розуміють результат діяльності, що втілюється у визначеній предметній формі [4, 17]. Загальна мета діяльності може містити в собі проміжні цілі, послідовна реалізація яких призводить до кінцевого результату. Діяльність реалізується у визначених умовах через здійснення дій. Визначене угруповання дій утворює структуру діяльності. Дія – це одиниця діяльності, спрямована на визначену мету. Вона складається зі способів, за допомогою яких здійснюється та які називають операціями [2, 107]. Істотною різницею між дією та операцією є те, що мета дії завжди усвідомлена, на відміну від мети операції, яка виконується автоматизовано. З методичної точки зору, необхідно враховувати те, що багато дій поступово автоматизуються, особливо за умови їх постійного повторення, і перетворюються на операції.

Мовленнєва діяльність – це реалізація суспільно-комунікативної діяльності людей у процесі вербального спілкування [1, 23]. Як і діяльність у цілому, мовленнєва діяльність являє собою не просто сукупність мовленнєвих дій, але й є їхньою системою. Ми можемо говорити про мовленнєву діяльність у тому випадку, коли мовлення є основним засобом для досягнення будь-якої мети, тоді сума мовленнєвих дій характеризується визначеною незалежністю та складає систему [4, 19].

Мовленнєва діяльність може бути складовою частиною більш ширшої діяльності або самостійною професійною діяльністю. Мовленнєва діяльність здійснюється у двох формах – усній і письмовій.

Залежно від способу реалізації мовленнєвої діяльності та її комунікативної функції розрізняють продуктивні й рецептивні види мовленнєвої діяльності. До продуктивних видів, у яких відбувається передача інформації, відносяться говоріння й письмо; до рецептивних – аудіювання й читання, які пов'язані зі сприйняттям і розумінням інформації. Кожен із видів мовленнєвої діяльності має свою специфіку та ґрунтується на функціонуванні визначених механізмів. Вищезгадані види мовленнєвої діяльності відрізняються залежно від свого кінцевого продукту, так, продуктами говоріння й письма є різні за своїм лінгвістичним оформленням висловлювання; продуктами аудіювання та читання – розуміння повідомлення.

До структури мовленнєвої діяльності входять чотири мовленнєві дії: говоріння, читання, письмо й аудіювання. Мовленнєві дії відіграють домінуючу роль і утворюють систему дій, а мовлення є основним засобом досягнення поставленої мети.

Говорячи про мовленнєву діяльність, необхідно зупинитися на особливостях акта мовлення/комунікації. Акт мовлення є елементарною одиницею комунікації. Під комунікацією ми розуміємо – передачу та прийом повідомлень за допомогою мовлення, а під актом комунікації – передачу та прийом окремого повідомлення [4].

Основними компонентами комунікації є ситуація, продукт мовлення, джерело повідомлення й одержувач повідомлення. Варто розрізняти ситуацію мовлення, тобто ситуацію, у якій відбувається комунікація, і предметну ситуацію або ситуацію-денотат, тобто ситуацію, про яку мова йде у висловлюванні. У межах акта комунікації під «ситуацією» ми розуміємо ситуацію мовлення. Засобом реалізації комунікації є код, який обирає джерело повідомлення.

У загальному вигляді акт комунікації може бути представлений таким чином: джерело, використовуючи код, передає реципієнту повідомлення. При цьому створюється мовленнєвий доробок, що є результатом відображення навколишньої дійсності. Реципієнт сприймає цей мовленнєвий доробок і отримує різні види інформації: стосовно

наколишньої дійсності (фонова й ситуаційна) та самого доробку (семантична та власне про структуру доробку).

Мовленнєва діяльність має низку характерних рис. Насамперед, це її евристичний характер. Він пов'язаний із необхідністю створення нової системи дій залежно від обставин. Незважаючи на наявність автоматизованих дій, кожен раз, залежно від ситуації спілкування, породжується те або інше висловлювання, відповідно до ситуації, яка утворилася [5, 8].

Управління мовленнєвою діяльністю здійснюється на рівні «актуального усвідомлення» [3], яке є головним у мовленнєвій діяльності за наявності підсвідомого. Це свідчить про те, що мовленнєва діяльність завжди свідома. Ю. І. Пассов звертає увагу на те, що мовленнєва діяльність є однією з форм прояву активного ставлення до оточуючого середовища [5, 20].

Таким чином, ми розглянули основні характеристики мовленнєвої діяльності. Далі ми переходимо до дослідження питання специфіки перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності.

Діяльність викликана потребою, тому вона завжди вмотивована й цілеспрямована. Мовленнєва діяльність має на меті здійснення комунікації, що виникає тільки у випадку передачі повідомлення від одного комуніканта іншому. Здійснюючи спробу комунікації, ми виконуємо мовленнєві дії. Говорячи про спробу, ми маємо на увазі, що під час здійснення мовленнєвої діяльності можна й не досягти результату комунікації.

Отже, ми можемо визначити переклад як:

- 1) комунікацію з подвоєними компонентами й використанням двох мов, у якій беруть участь взаємозалежні компоненти: джерело повідомлення, перекладач і реципієнт;
- 2) процес, під час якого відбувається трансформація тексту мови оригіналу в текст мови перекладу;
- 3) продукт отриманий у результаті процесу перекладу.

Однак, ми не можемо виділити продуктивні та рецептивні види перекладу за аналогією з видами мовленнєвої діяльності. Це зумовлено тим, що в кожному виді перекладу нерозривно пов'язані між собою продуктивні та рецептивні види мовленнєвої діяльності, що, без сумніву, є його особливістю.

Наприклад, розглянемо один із видів усного перекладу – усний переклад з аркуша (УПА). З психолінгвістичної точки зору, цілком очевидним є той факт, що усний переклад з аркуша є складним видом перекладацької діяльності, оскільки, він здійснюється у складних умовах. Під час УПА перекладач отримує текст, якого він раніше не бачив або бачив лише безпосередньо перед перекладом. Перекладач повинен читаючи текст оригінал промовляти текст перекладу так, ніби текст написаний мовою перекладу. Таким чином, під час усного перекладу з аркуша

поєднуються різні види вербальної діяльності: читання, сприйняття тексту оригіналу, прийняття рішення щодо способу перекладу та говоріння.

Переклад є особливим видом мовленнєвої діяльності. Це доведено в роботі І. О. Зимньої [1], тому не будемо зупинятися на поясненні цього твердження. Оскільки, переклад це діяльність, то у змісті його навчання повинні бути представлені дії та операції, володіння якими необхідно для успішного виконання цього виду діяльності. Отже, процес перекладу складається з трьох основних фаз:

- сприйняття тексту оригіналу;
- прийняття рішення щодо способу перекладу;
- оформлення тексту перекладу.

З лінгвістичної точки зору, у рамках кожного функціонального стилю можна виділити деякі мовні особливості, вплив яких на хід і результат процесу перекладу досить значний. Наприклад, у науково-технічному стилі – це лексико-граматичні особливості науково-технічних матеріалів, де на перший план виступають термінологія та спеціальна лексика [4].

Під час перекладу наукової та технічної літератури варто пам'ятати, що вона характеризується широким застосуванням термінів. Термін є точним і однозначним визначенням для відповідної сфери, а отже, вимагає точності в передачі. Тому перекладач, який має справу з науково-технічним перекладом, повинен добре знати термінологію відповідної сфери. Науково-технічна література характеризується також чітким і логічним викладенням, як правило, у ній відсутнє емоційне забарвлення, тому вона допускає велику текстуальну близькість до оригіналу.

З методичної точки зору, місце усного перекладу у структурі фахової компетентності перекладача, на нашу думку, слід розглядати крізь призму знань, навичок і вмінь, якими повинен володіти фахівець. Це дає можливість говорити про розподіл вправ для навчання перекладу, якого дотримується більшість дослідників (Н. М. Гавриленко (2008), Л. К. Латишев (2000); В. Н. Комісаров (2002), Л. М. Черноватий (2013) та ін.) і згідно якого виділяються:

- вправи для навчання всіх видів перекладу;
- вправи для навчання усного перекладу;
- вправи для навчання письмового перекладу;
- вправи необхідні для навчання окремих видів усного або письмового перекладу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, можна стверджувати, що об'єктом методики навчання перекладу є особливий вид мовленнєвої діяльності, що включає використання двох мов, процес перекладу та його результат. У кожному виді перекладу нерозривно пов'язані між собою продуктивні та рецептивні види мовленнєвої діяльності. Процес перекладу складається з трьох основних фаз. Під час створення

методики навчання перекладу, у науково-технічній сфері, особливу увагу слід приділяти термінології та спеціальній лексиці. Подальшими розвідками в цьому напрямі може бути створення системи вправ для навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И. А. Лингвopsиxология речевой деятельности / И. А. Зимняя. – М. : Наука, 2001. – 351 с.
2. Латышев Л. К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания : Кн. для учителя шк. с углубл. изуч. нем. яз. – М. : Просвещение, 1988. – 160 с.
3. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1996. – 314 с.
4. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М. : «Московский лицей», 1996. – 208 с.
5. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е. И. Пассов. – М., «Русский язык», 1977. – 216 с.

РЕЗЮМЕ

Симкова И. О. Теоретические основы обучения переводу будущих филологов-бакалавров устному двустороннему переводу в научно-технической сфере.

В статье рассмотрены теоретические основы обучения будущих бакалавров-филологов устному двустороннему переводу, в научно-технической сфере, путем исследования переводческих, психолингвистических, психологических, лингвистических и методических основ разработки методики обучения переводу. Дано определение понятия «перевод». Раскрыта сущность перевода, как многогранного процесса и определены его специфические особенности. Выделены основные фазы процесса перевода с психологической точки зрения. Охарактеризован научно-технический стиль, на основе которого осуществляется обучение переводу. Рассмотрено место устного перевода в структуре профессиональной компетентности переводчика с точки зрения знаний, навыков и умений, которыми должен обладать специалист.

Ключевые слова: теоретические основы, будущие филологи-бакалавры, обучение устному переводу, научно-техническая сфера.

SUMMARY

Simkova I. Theoretical backgrounds of two-way interpreting training of future bachelor philologists in scientific and technical sphere.

The article deals with the theoretical backgrounds of two-way interpreting training of future bachelor philologists in scientific and technical sphere through the research of translation, psycholinguistic, psychological, linguistic and methodological basics of interpreting/translation methods training. The definition of the concept of «translation» is given. The main point of interpreting/translation as a diversity process is considered and its specific features are determined. So, interpreting/translation can be defined as:

– communication where double components and two languages are used, and which flows in the terms of the mutual influence of the source, a translator/interpreter and recipient;

– the process with the help of which the source language text is transformed into target language text;

– the product which is received as a result of an interpreting/translation process.

The basic phases of the interpreting/translation process are emphasized from the psychological point of view. According to it, the interpreting/translation process consists of three main phases: perception of the source text; taking of decision concerning the interpreting/translation; producing of the target language text.

The scientific and technical style, which is the ground to the interpreting /translation training, is characterized. Scientific and technical literature is characterized by the widespread use of the terms. We should remember that when making interpreting/translation of scientific and technical texts. The term is considered as precise and monosemantic definition for the specific sphere. Thus, it requires accuracy in interpreting/translation. Therefore the translator/interpreter that deals with interpreting/translation in scientific and technical sphere should know the terminology of relevant sphere. Scientific and technical literature is also characterized by clear and logical statements. Usually, they are unemotional and this fact supposes large textual proximity to the source text. The place of interpreting/translation is considered in the structure of professional competence of the translator/interpreter in the terms of knowledge, skills and sub-skills, which a specialist should have. Thus, the exercises for interpreting/translation training can be divided into: exercises that we can use for all kinds of interpreting/translation, for interpreting only, for translation only, and exercises that we can use for training of specific types of interpreting or translation.

Key words: *theoretical backgrounds, future bachelor philologists, interpreting training, scientific and technical sphere.*